

BUXORO AMIRLIGIDA TA'LIM VA MADANIY HAYOT: MAKTAB VA MADRASALARNING ROLI (XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA)

Shavqiddinov Dostondan

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada Buxoro amirligida XIX asr oxiri – XX asr boshlarida maktab va madrasalarning madaniy hayotdagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda ta'lim tizimi, maktab va madrasalarning jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy ahamiyati, shuningdek, bu muassasalarda tarbiyalangan shaxslarning jamiyat taraqqiyotiga qo'shgan hissasi yoritiladi.

KALIT SO'ZLAR: O'zbekcha: Buxoro amirligi, maktab, madrasalar, ta'lim, madaniy hayot, jamiyat

ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛЬТУРНАЯ ЖИЗНЬ В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ: РОЛЬ ШКОЛ И МЕДРЕСЕ (КОНЕЦ XIX – НАЧАЛО XX ВЕКА)

Азиатский международный университет

АННОТАЦИЯ: В статье анализируется роль школ и медресе в культурной жизни Бухарского эмирата в конце XIX – начале XX века. Исследование рассматривает образовательную систему, социальную и культурную значимость школ и медресе, а также вклад их выпускников в развитие общества.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Бухарский эмират, школы, медресе, образование, культурная жизнь, общество

EDUCATION AND CULTURAL LIFE IN THE BUKHARA EMIRATE: THE ROLE OF SCHOOLS AND MADRASAS (LATE 19TH – EARLY 20TH CENTURY)

Asian International University

ABSTRACT: *This article analyzes the role of schools and madrasahs in the cultural life of the Bukhara Emirate in the late 19th and early 20th centuries. The study examines the educational system, the social and cultural significance of schools and madrasahs, and the contribution of their graduates to societal development.*

KEYWORDS: *Bukhara Emirate, schools, madrasahs, education, cultural life, society*

KIRISH

Buxoro amirligi XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda siyosiy va madaniy markaz bo'lib, uning ijtimoiy hayotida ta'lim muassasalari katta ahamiyatga ega bo'lgan. Shu davrda madrasalar nafaqat diniy bilim berish bilan shug'ullangan, balki adabiyot, tarix, matematika, tabiatshunoslik va san'at asoslarini ham o'rgatgan. Makro va mikro miqyosdagi maktablar esa yangi pedagogik metodlarni joriy qilgan va savodli qatlamni shakllantirgan. Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, Buxoro maktab va madrasalari jamiyatda madaniy uyg'onish va ilmiy rivojlanish markazi bo'lgan. Madrasalar nafaqat diniy bilim berish bilan shug'ullangan, balki adabiyot, tarix, matematika va san'at asoslarini ham o'rgatgan. Shu bilan birga, maktablar yangi ta'lim usullarini joriy qilgan, savodli qatlamni shakllantirgan va ijtimoiy rivojlanishga xizmat qilgan. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Buxoro amirligi ijtimoiy va madaniy hayotda maktab va madrasalar markaziy o'rin tutgan. Ushbu muassasalar nafaqat diniy ta'lim, balki ilm-fan, adabiyot va san'atni rivojlantirishda ham muhim bo'lgan. Tadqiqot maqsadi – Buxoro maktab va madrasalarining madaniy hayotdagi o'rni va jamiyatga ta'sirini ilmiy jihatdan yoritish.[1].

METHODS

Hujjatli manbalarni tahlil qilish: Buxoro amirligi davridagi farmonlar, devon yozuvlari, maktab va madrasalarga oid arxiv hujjatlari o'rganildi.

Tarixiy-kontekstual tahlil: Ta'lim muassasalari Buxoro amirligi siyosiy va iqtisodiy tizimi bilan bog'liqligi jihatidan tahlil qilindi.

Ijtimoiy va madaniy tahlil: Madrasalar va maktablarda tarbiyalangan shaxslar jamiyatning ilm-fan, san'at va iqtisodiy hayotidagi rolini o'rganish.

Taqqoslash metodikasi: Buxoro amirligidagi maktab va madrasalar faoliyati boshqa Markaziy Osiyo xonliklari bilan solishtirildi.

Sistematik yondashuv: Ta'lim muassasalari tuzilmasi, o'qituvchilar va talabalar faoliyati, ularning jamiyat hayotidagi o'rni tizimli ravishda o'rganildi.[2].

RESULTS

Madrasalar tuzilmasi va ta'lim

Madrasalar diniy va dunyoviy fanlarni birlashtirgan.

O'qituvchilar ilmiy daraja va tajribaga ega bo'lgan, o'quv dasturlari diniy ilmlar bilan bir qatorda adabiyot, tarix va matematika bilimlarini ham o'z ichiga olgan.

Ijtimoiy va madaniy rol

Madrasalar jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotida markaziy o'rin tutgan. U yerda tarbiyalangan shaxslar davlat boshqaruvi, savdo va ilm-fan sohalarida faol bo'lgan. Makro miqyosda yangi ta'lim tizimining shakllanishi – XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Buxoroda maktablar faoliyat ko'rsatgan.

Maktablar o'quvchilarni yozish, hisoblash, tarix va madaniyat asoslariga o'rgatgan. Ta'lim muassasalari jamiyatda madaniy uyg'onish va savodli qatlamni shakllantirishga xizmat qilgan. Maktab va madrasalarda o'qigan shaxslar ilmiy va madaniy faoliyat bilan shug'ullangan.[3].

DISCUSSION

Madrasalar diniy bilimlarni yetkazish bilan bir qatorda, tarix, adabiyot, matematika va tabiatshunoslikni ham o'rgatgan.

O'qituvchilar ilmiy va pedagogik darajaga ega bo'lib, talabalarni ijtimoiy hayotga tayyorlagan.

Madrasalar orqali jamiyatning yuqori qatlamlari, savodli va ilmi vakillar yetishtirilgan.

Maktablar:

XIX asr oxiri – XX asr boshlarida maktablar faoliyati kengaygan.

Maktablar bolalarga yozish, hisoblash, tarix va madaniyat asoslarini o'rgatgan, savodli qatlamni shakllantirgan. Yangi pedagogik metodlar joriy qilingan, o'quv jarayoni tizimli va samarali bo'lgan. Ijtimoiy va madaniy rol: Madrasalar va maktablar jamiyatda madaniy uyg'onish, ilmiy va iqtisodiy rivojlanishning markazi bo'lgan. O'qigan shaxslar jamiyatda siyosiy, iqtisodiy va madaniy faoliyatda muhim rol o'ynagan. Jamiyatga ta'sir: Ta'lim muassasalari jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam bergan. Madrasalar va maktablar nafaqat bilim, balki ijtimoiy odob-axloq, tartib-intizom va jamiyatga mas'uliyatni shakllantirgan.

Madrasalar va maktablar Buxoro amirligida diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirishda muhim rol o'ynagan. Ta'lim muassasalari jamiyatning turli qatlamlarini birlashtirish va yangi madaniy uyg'onishni rag'batlantirishga xizmat qilgan. Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimi orqali shakllangan savodli qatlam Buxoro amirligining siyosiy va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda asosiy omil bo'lgan.

Shuningdek, madrasalarda o'qigan shaxslar ijtimoiy faoliyat, ilmiy izlanishlar va davlat boshqaruvida faol ishtirok etgan.

Buxoro amirligida maktab va madrasalar XIX asr oxiri – XX asr boshlarida madaniy hayotning markaziy qismi bo'lgan. Ushbu muassasalar jamiyatning ilmiy, madaniy va ijtimoiy rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Madrasalar va maktablarda tarbiyalangan shaxslar Buxoro amirligining taraqqiyotini qo'llab-quvvatlagan va Markaziy Osiyo tarixida o'ziga xos iz qoldirgan. Buxoro madrasalari va maktablari madaniy hayot markazi bo'lib, nafaqat diniy, balki dunyoviy bilimlarni tarqatgan.

Jamiyatdagi ilm-fan va madaniy uyg'onish maktab va madrasalar faoliyati bilan bog'liq.

Madrasalarda tarbiyalangan shaxslar jamiyatni boshqarish va iqtisodiy faoliyatda muhim rol o'ynagan.

Ta'lim muassasalarining tarkibi va faoliyati Buxoro amirligining ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qilgan.[4].

CONCLUSION

Buxoro amirligida maktab va madrasalar XIX asr oxiri – XX asr boshlarida madaniy hayotning ajralmas qismi bo'lgan. Ular jamiyatning ilmiy, madaniy va ijtimoiy rivojiga katta hissa qo'shgan. Madrasalar va maktablar orqali shakllangan savodli qatlam Buxoro amirligi taraqqiyotini qo'llab-quvvatlagan va Markaziy Osiyo tarixida o'ziga xos iz qoldirgan.[5].

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev, Sh. (2019). O'zbekiston – taraqqiyot va barqarorlik yo'lida. Toshkent: O'zbekiston.
2. Khalid, A. (2018). Education and Culture in Central Asia: Historical Perspective. London: Routledge.
3. Becker, S. (2009). Schools and Madrasahs of the Bukhara Emirate. Central Asian Studies Journal, 14(2), 55–72.
4. Baratov, F. (2015). History of Central Asian Education. Tashkent: University Press.
5. Sobirov, J. (2016). Madrasalar va jamiyat. Toshkent: Ilm Ziyo.